

Τὰ Ἅγια Θεοφάνεια τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ
Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ - Σπουδὴ στὴν εἰκόνα
τῶν Ἁγίων Θεοφανείων.

Ἄφοῦ ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐνδύθηκε τὸν παλαιὸ Ἀδάμ, δηλαδὴ ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ἀφοῦ ἐκτέλεσε ὅλα τὰ ἐπιβαλλόμενα ἀπὸ τὸν ἰουδαϊκὸ Νόμο, πῆγε στὸν Ἰωάννη, γιὰ νὰ βαπτισθεῖ. Ὅχι γιὰτὶ ὁ ἴδιος τὸ εἶχε ἀνάγκη, ἀλλὰ γιὰ νὰ ξεπλύνει τὴν ἀνθρωπίνη φύση ἀπὸ τὴν ντροπὴ τῆς ἀμαρτίας τοῦ Ἀδάμ καὶ νὰ ἐνδύσει τὴν γυμνότητά της μὲ τὴν πρώτη στολὴ που ἀστραποβολᾷ τὴν Θεϊκὴ λάμψη.

Ὁ Ἰωάννης ἐκήρυττε τὸ βάπτισμα τῆς μετανοίας καὶ ἔτρεχε πρὸς αὐτὸν ὀλόκληρη ἡ Ἰουδαία. Ὁ Κύριος κηρύττει τὸ βάπτισμα τῆς υἰοθεσίας καὶ ποιὸς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἐλπίσει σὲ Αὐτὸν δὲν θὰ ὑπακούσει; Τὸ βάπτισμα ἐκεῖνο (τοῦ Ἰωάννου) ἦταν ἡ εἰσαγωγή, τὸ βάπτισμα αὐτὸ (τοῦ Κυρίου) εἶναι τὸ τελειωτικὸ. Ἐκεῖνο ἦταν ἡ ἀποχωρήσις ἀπὸ τὴν ἀμαρτία, αὐτὸ εἶναι ἡ οἰκειώσις μὲ τὸν Θεό. Μὲ τὴν βάπτισή Του ἀπὸ τὸν Ἰωάννη, ὁ Χριστὸς ἔδωσε ἕνα τέλος καὶ στὸ τυπικὸ αὐτὸ βάπτισμα, ὅπως τρώγοντας γιὰ τελευταία φορὰ τὸ Ἰουδαϊκὸ Πάσχα τὸ κατάργησε καὶ ἐγκαινίασε τὸ Πάσχα τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Κατὰ τὴν βάπτισι τοῦ Κυρίου φάνηκε ὁ Υἱὸς Θεός, ἀλλὰ ἀποκαλύφθηκε καὶ ἡ Ἁγία Τριάδα, ὅπως χαρακτηριστικὰ ψάλλει καὶ ὁ ὕμνωδὸς στο ἀπολυτίκιό τῆς ἑορτῆς: «Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου Σου, Κύριε, ἡ τῆς Τριάδος ἐφανερῶθη προσκύνησις». Ὁ Υἱὸς βαπτιζόταν, τοῦ Πατρὸς ἡ φωνὴ ἀκουγόταν καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα κατερχόταν «ἐν εἶδει περιστερᾶς». Ἔτσι ὁ Χριστὸς ἔγινε πρωτότοκος ὄλων ἐκείνων ποὺ ἀναγεννιούνται πνευματικὰ καὶ ὀνομάζει ἀδελφοὺς ὅσους συμμετέχουν στὴν ὁμοία μὲ Αὐτὸν γέννηση διὰ ὕδατος καὶ Πνεύματος.

Μόλις ὁ Χριστὸς βαπτίσθηκε, ἀγίασε ὅλη τὴν φύση τῶν ὑδάτων καὶ ἔθαψε μέσα στα ρεῖθρα τοῦ Ἰορδάνη, κάθε ἀμαρτία τῶν ἀνθρώπων. Ἔτσι λοιπὸν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀνακαίνισε καὶ ἀνέπλασε τὸν παλαιωθέντα ἀπὸ τὴν ἀμαρτία ἄνθρωπο καὶ τοῦ χάρισε τὴν οὐράνια Βασιλεία. Αὐτὴ ἡ ἐνότητα οὐρανοῦ καὶ γῆς, φανερώθηκε κατὰ τὴν βάπτισι τοῦ Χριστοῦ μὲ τὸ ἄνοιγμα τῶν οὐρανῶν.

Ὁ κατερχόμενος στὸν Ἰορδάνη Θεάνθρωπος συντρίβει τὶς κεφαλὲς τῶν ἀοράτων δρακόντων καὶ ἐλευθερώνει τὸ ἀνθρώπινο γένος ἀπὸ τὴν ἐξουσία τους. Μὲ τὴν βάπτισή Του στὸν Ἰορδάνη, ὁ Χριστὸς μᾶς ἐξάγει ἀπὸ τὴν σκιά τοῦ νόμου καὶ μᾶς εἰσάγει στὴν καινὴ Χάρη.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὁμιλεῖ γιὰ τὴν ἐπιφάνεια τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ. Ἄλλοῦ τονίζει ὅτι διὰ Χριστοῦ «ἐπεφάνη ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις». Στὴν ἐπιφάνεια τῶν ψευδῶν θεῶν ἡ Ἐκκλησία ἀντέταξε τὴν ἐπιφάνεια τοῦ Ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Βασιλέως Χριστοῦ, τὴν ἀληθινὴ Θεοφάνεια. «Γῆ Ζαβουλῶν καὶ γῆ Νεφθαλείμ, ὁδὸν θαλάσσης πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς». Μὲ αὐτὴ τὴν προφητεία τοῦ Ἡσαΐου, ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος ἀρχίζει νὰ ὁμιλεῖ γιὰ τὴν ἔναρξη τῆς δημοσίας δράσεως τοῦ Κυρίου, τῆς ἐπιφανείας Του μεταξὺ τοῦ λαοῦ.

Ἀπολυτίκιον. Ἦχος α΄.

Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου Κύριε, ἡ τῆς Τριάδος ἐφανερῶθη προσκύνησις· τοῦ γὰρ Γεννήτορος ἡ φωνὴ προσεμαρτύρει σοι, ἀγαπητὸν σε Υἱὸν ὀνομάζουσα· καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν εἶδει περιστερᾶς, ἐβεβαίου τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές. Ὁ ἐπιφανεὶς Χριστὲ ὁ Θεός, καὶ τὸν κόσμον φωτίσας δόξα σοι.

Ἡ Ὑπακοή. Ἦχος β΄.

Ὅτε τῆ ἐπιφανείᾳ σου ἐφώτισας τὰ σύμπαντα, τότε ἡ ἀλμυρὰ τῆς ἀπιστίας θάλασσα ἔφυγε, καὶ Ἰορδάνης κάτω ῥέων ἐστράφη, πρὸς οὐρανὸν ἀνουψῶν ἡμᾶς. Ἀλλὰ τῷ ὕψει τῶν θείων ἐντολῶν σου, συντήρησον Χριστὲ ὁ Θεός, πρεσβείες τῆς Θεοτόκου, καὶ σῶσον ἡμᾶς.

Κοντάκιον. Ἦχος δ΄. Αὐτόμελον.

Ἐπεφάνης σήμερον τῆ οἰκουμένη, καὶ τὸ φῶς σου Κύριε, ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς, ἐν ἐπιγνώσει ὑμνοῦντάς σε. Ἦλθες ἐφάνης τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον.

Μεγαλυνάριον.

Ἄφεςιν πηγάζων τοῖς ἐξ Ἀδάμ, ὁ τῆς ἀφθαρσίας, ἀνεξάντλητος ποταμὸς, ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, βαπτίζεται θελήσει· ἀντλήσωμεν οὖν πάντες, ὕδωρ σωτήριον.

Πηγή: http://www.apostoliki-diakonia.gr/gr_main/eortologio/.

Σπουδὴ στην εικόνα των Ἁγίων Θεοφανείων.

Τα Άγια Θεοφάνεια είναι μία από τις μεγαλύτερες εορτές της Χριστιανοσύνης. Εορτάζεται το γεγονός της Βαπτίσεως του Κυρίου στα Ιορδάνια νάματα και ταυτόχρονα φανερώνεται η Τριαδική Θεότητα στον κόσμο. Η σπουδαιότητα της εορτής φαίνεται από τις ιστορικές μαρτυρίες που αναφέρουν ότι μετά το Πάσχα, η εορτή των Θεοφανίων είναι η αρχαιότερη χριστιανική εορτή. Το γεγονός της Βαπτίσεως έχει τεράστια θεολογική σημασία. Ο αγιογράφος κατάφερε να αποτυπώσει με τα χρώματα αυτό το πλούσιο σε νοήματα γεγονός.

Ο Χριστός βρίσκεται μεταξύ ψηλών βράχων, που σμίγουν και σχηματίζουν «κλεισούραν». Τα νερά, που δεν είναι αγιασμένα, μας θυμίζουν την εικόνα του θανάτου – κατακλυσμού. Ο συμβολισμός των βράχων της εικόνας της γεννήσεως συνεχίζεται στην εικόνα των Θεοφανίων και κατάληγει στην εικόνα της καθόδου του Χριστού στον Άδη. Η εικόνα της βαπτίσεως παρουσιάζει τον Ιησού να εισέρχεται στα νερά, στον υγρό τάφο. Ο Άδης έχει την μορφή ενός σκοτεινού σπηλαιού, που περιέχει όλο το σώμα του Κυρίου, δείχνοντας την προκάθοδο Του στον Άδη, για να διαλύσει το δυνατό του κόσμο τούτου. Όπως αναφέρει και ο άγιος Κύριλλος Ιεροσολύμων, ο Ιησούς «Καταβάς ἐν ὕδασιν ἔδησε τόν ἰσχυρόν». Η κάθοδος του Χριστού στα Ιορδάνια νερά σημαίνει τον καθαγιασμό του υγρού στοιχείου, που είναι η βάση της ζωής σε ολόκληρη τη δημιουργία και κατ' επέκταση τον καθαγιασμό ολόκληρης της κτίσεως, η οποία εξαιτίας της ανθρώπινης αμαρτίας «οἶδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν» (Ρωμ. η' 22).

Ο Χριστός στέκεται στη μέση του Ιορδάνη γυμνός ή με άσπρο ρούχο στη μέση του. Το σώμα του σαν να είναι σκαλισμένο στο ξύλο με διάφορα σχήματα γραμμένα ζωηρά κι όχι σαρκώδες. Είναι ντυμένος με την Αδαμική γυμνότητα κι έτσι αποδίδει στην ανθρωπότητα το ένδοξο παραδεισιακό ένδυμά της. Με το δεξί ή και με τα δύο του χέρια ευλογεί τα νερά και τα ετοιμάζει να γίνουν τα νερά της βαπτίσεως, τα οποία αγιάζει με την δική του κατάδυση. Ο Χριστός δεν είχε ανάγκη εξαγνισμού, γιατί ήταν προαιωνίως αγνός. Πήρε το βάπτισμα του Ιωάννη από ταπεινοφροσύνη και σεβασμό στην ανθρώπινη παράδοση. Βαπτιζόμενος ο Κύριος δεν αγιάστηκε από το νερό αλλά αγίασε το νερό και μαζί με αυτό ολόκληρη την κτίση.

Το ένα του πόδι προβάλλει μπροστά, για να δείξει την υπέρτατη πρωτοβουλία του, να βαπτιστεί από το Ιωάννη και να βγει στην δημόσια δράση. Η μαρτυρία του Ιωάννη για τον Χριστό ότι είναι «ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου» (Ιωάν. α' 29), στάθηκε καθοριστική. Σε μερικές εικόνες της βαπτίσεως ο Χριστός εικονίζεται να πατά πάνω σε μια πλάκα, στην οποία από κάτω βρίσκονται καταπλακωμένα φίδια, τα οποία ξεπροβάλλουν το κεφάλι τους θέλοντας να γλυτώσουν. Η παράσταση αυτή είναι παρμένη από το βιβλίο των Ψαλμών και εδράζεται στο στίχο «σὺ ἐκρατέωσας ἐν τῇ δυνάμει σου τὴν θάλασσαν σὺ συνέτριψας τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων ἐπὶ τοῦ ὕδατος.» (Ψαλμ. ογ' 13).

Μέσα στον Ιορδάνη, γύρω από το σώμα του Κυρίου, κολυμπούν ψάρια. Κάτω ξεχωρίζουν μια γυναίκα κι ένας γέρος να κάθονται πάνω σε θεριόψαρα. Η γυναίκα συμβολίζει τη θάλασσα κι ο γέροντας τον Ιορδάνη ποταμό. Ο γέροντας κρατά στα χέρια του μία υδρία από την οποία τρέχει νερό. Αυτά τα πρόσωπα ζωγραφίζονται με βάση τον ψαλμικό στίχο «ἡ θάλασσα εἶδεν καὶ ἔφυγεν ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω». (Ψαλμ. ριγ' 3).

Ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος βλέπει μια βαθιά αλληγορία στη στροφή του Ιορδάνη προς τα οπίσω. Ο ποταμός πηγάζει από δύο πηγές, τη μια που ονομάζεται Ιόρ και την άλλη που λέγεται Δαν. Από την συνένωση των δύο ποταμών προκύπτει ο Ιορδάνης που χύνεται στην Νέκρα θάλασσα. Έτσι και το ανθρώπινο γένος προήλθε από τους προπάτορες, τον Αδάμ και την Εύα. Μετά την αποστασία το ανθρώπινο γένος πορευόταν στην αμαρτία και τον πνευματικό θάνατο, που αλληγορούνται με τη Νεκρά θάλασσα. Ο Σωτήρας Χριστός με τη Ενανθρώπησή του ελευθέρωσε την ανθρώπινη φύση από την υποδούλωση στη φθορά και στο θάνατο με αποτέλεσμα ακόμη και ο Ιορδάνης ποταμός να θέλει να στραφεί προς τα πίσω, και να μη θέλει να νεκρωθεί.

Η βάπτιση του Χριστού ονομάζεται και Θεοφάνεια. Την φανέρωση της Αγίας Τριάδας ο αγιογράφος τη δηλώνει με το χέρι του Πατρός, που ευλογεί από ένα τμήμα ενός ημικύκλιου που παριστά τους ουρανοί. Από αυτό τον κύκλο αναχωρούν ακτίνες φωτός χαρακτηριστικό του Αγίου Πνεύματος και φωτίζουν το περιστέρι. Κατά τη στιγμή αυτή ο Πατήρ μαρτυρεί τη θεότητα του Υιού και τον ονομάζει αγαπητόν Του Υιόν. Ο Υιός

ο οποίος βαπτίζεται στον Ιορδάνη φωτίζει ολόκληρο τον κόσμο, απαλλάσσοντας τον από την κυριαρχία του Σατανά. Το Άγιο Πνεύμα, το οποίο κατέρχεται με μορφή περιστέρως, βεβαιώνει την μαρτυρία του Πατρός και μας χαρίζει το αδιασάλευτο θεμέλιο της πίστεώς μας. Είναι το Πνεύμα που «έντέλλεται» το Χριστό και τον οδηγεί στη δημόσια αποστολή του.

Κατά τον Ιωάννη το Δαμασκηνό κατ' αναλογία με το κατακλυσμό και το περιστέρι με το κλαδί της ελιάς είναι σημείο της ειρήνης. Το Άγιο Πνεύμα κατά τη δημιουργία του κόσμου «έπεφέρετο επάνω» από τα αρχέγονα νερά κι ανέδειξε τη ζωή (Γεν. α' 2). Έτσι και τώρα στη Βάπτισμα αιωρείται πάνω στα νερά του Ιορδάνη και προκαλεί τη δεύτερη γέννηση του νέου δημιουργήματος.

Στην αριστερή πλευρά της εικόνας ο Ιωάννης ο Πρόδρομος υποκλίνεται με ταπείνωση και σεβασμό στο πρόσωπο του Μεσσία. Είναι στραμμένος προς το Άγιο Πνεύμα, που κατέρχεται «έν εΐδει περιστερῶς». Το πρόσωπο του είναι ζωγραφισμένο σε πλάγια στάση λόγω της υπερφυσικής εμφάνισης του Αγίου Πνεύματος. Το δεξί του χέρι αγγίζει το κεφάλι του Χριστού ενώ το αριστερό βρίσκεται σε στάση δεήσεως. Το κεφάλι του είναι αναμαλλιασμένο και το γένι του αραιό. Η έκφραση του είναι αυστηρή και σοβαρή. Τα χέρια και τα πόδια του είναι άσαρκα, διότι «ή δέ τροφή ἦν αὐτοῦ ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον» (Μτ. γ' 4). Το πρόσωπό του αγιογραφείται λιπόσαρκο και μελαψό, για να δηλωθεί ο καύσωνας της ερήμου. Φορεῖ ρούχα από τρίχες καμήλας και ζώνη δερμάτινη στη μέση (Μτ. γ' 4).

Δίπλα του Προδρόμου βρίσκεται μια αξίνα σφηνωμένη ανάμεσα στα κλαδιά ενός δέντρου. Συμβολίζει τα λόγια του προφήτη Ιωάννη: «...ἤδη δὲ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται» (Μτ. γ' 10). Εδώ φανερώνεται η θεία δίκη που βρίσκεται ἤδη ανάμεσά μας, για να διαλέξει τα καρποφόρα από τα άκαρπα δέντρα.

Στη δεξιά πλευρά της εικόνας βρίσκονται οι ἄγγελοι. Ἐχουν σκεπασμένα τα χέρια τους και τα προτείνουν στο Χριστό, έτοιμα να τον υπηρετήσουν. Ένα ιδιαίτερο ύφασμα ή το ιμάτιο σκεπάζει τις ανοικτές

παλάμες, που έχουν σχήμα δεήσεως και συνάμα προθυμίας για εξυπηρέτηση.

Τα απότομα φωτεινά χρώματα που ξεχύνονται από το ουρανό και κατεβαίνουν ως το Χριστό, τους Αγγέλους και τον Πρόδρομο, «δημιουργούν ιερότητα υπερβατικής ατμόσφαιρας, κατάλληλης για την εικόνα της Βαπτίσεως που είναι γεμάτη από υπερφυσικά στοιχεία, όπως η μεγαλειώδης φωνή του Πατρός και η κάθοδος του Αγίου Πνεύματος».

Της Δέσποινας Ιωάννου–Βασιλείου, Το Δωδεκάορτο–Εικόνα: Η άλλη γλώσσα της Θεολογίας, Εκδόσεις Βιβλικεκδοτική, Λευκωσία 2009.

Πηγή : <http://www.pemptousia.gr/>

Πηγή : <https://www.profitisilias.gr/enoria/index.php/eortologio>